

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ПОЛЬЩІ

3. Коцюбинський М.М. Твори: В 3 т. – Т.1: Оповідання. Повісті. Додатки. Поетична спадщина М.Коцюбинського / М. Коцюбинський. – К.: Держлітвидав України, 1955. – 486 с.

4. Мариновська О.Я. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики / Оксана Мариновська // Початкова освіта. – 2011. – № 32 (608). – С. 3 – 5.

5. Прилепська Н.В. Нетрадиційні уроки позакласного читання в початковій школі / Н.В. Прилепська, Н.Г. Данильченко // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 2. – С. 229 – 234.

6. Шумська О. Основи християнської етики. Зошит для 4 класу / О. Шумська. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2015. – 52 с.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016

УДК 371.133 (477)

Юлія Янісів, аспірант кафедри математики, інформатики та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ПОЛЬЩІ

У статті розглядається проблема змісту професійної підготовки та професійного розвитку вчителя в Польщі; підкреслюється необхідність формування певних типів компетенцій у майбутніх фахівців у період навчання в педагогічних закладах освіти.

Ключові слова: педагогічна освіта, зміст підготовки вчителя, професійна компетентність вчителя, компетенції педагога.

Лит. 11.

Юлія Янісів, аспірант кафедри математики, інформатики і методики їх преподавання в початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

КОМПЕТЕНТНОСНЫЙ ПОДХОД В СОДЕРЖАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В ПОЛЬШЕ

В статье рассматривается проблема содержания профессиональной подготовки и профессионального развития учителя в Польше; подчеркивается необходимость формирования определенных типов компетенций у будущих специалистов в период обучения в педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: педагогическое образование, содержание подготовки учителя, профессиональная компетентность учителя, компетенции педагога.

Yuliya Yanysyv, Postgraduate student of the Mathematics, Computer Science and Methodology of Teaching at Primary Schools Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE COMPETENCE APPROACH OF THE CONTENT OF TRAINING TEACHERS IN POLAND

The article deals with the content problem of professional preparation and professional development of the teacher in Poland; underlines the need for the formation of certain types of competence in future specialists during the studies at pedagogical institutions.

Keywords: pedagogical education, teacher's preparation content, professional knowledge of the teacher, competence of the teacher.

Постановка проблеми. У сучасних умовах активізуються наукові пошуки щодо удосконалення підготовки педагогічних кадрів на основі врахування світового досвіду та використання національних освітніх традицій. Відбувається модернізація системи вищої педагогічної освіти, зумовлена впливом міжнародних тенденцій та зростаючими вимогами суспільства до особистості вчителя.

Освітня політика української держави сьогодні зорієнтована на адаптацію вищої педагогічної школи до європейських вимог, підвищення компетентності педагогів, запровадження інноваційних змін, досягнення належного рівня конкурентоспроможності фахівців на світовому ринку праці. Змінюються функції, завдання вчителя, формується новий погляд на цю професію. Перед педагогічними фахівцями

постають складні завдання, пов'язані з суспільними, культурними і господарськими змінами, подоланням стереотипів мислення щодо освітньої діяльності загалом. Такі реалії визначають потребу системної трансформації педагогічної освіти у напрямі теоретичного обґрунтування і практичного удосконалення змісту підготовки вчителів та забезпечення ефективного контролю її якості.

Важливим, на нашу думку, є вивчення досвіду провідних європейських країн, зокрема Польщі, щодо унормування змісту вищої педагогічної освіти, професійного розвитку педагога, методологічних підходів до проблеми професіоналізації вчителя на етапі його навчання. Це дасть змогу визначити механізми оптимального супроводу становлення майбутніх фахівців у стінах педагогічних університетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реформування вищої освіти в Польщі є предметом наукових розвідок К. Бінницької [7], А. Василюк, Е. Вільчковського [8], І. Ковчини, В. Маслової, В. Пасічника, Й. Шемпрух [11], Л. Юрчук та ін. Важливі міркування щодо професійної підготовки вчителів знаходимо у працях польських (В. Зачиньський, Ч. Купісевич, З. Квенціньський, Х. Квятковська [3], В. Оконь, Р. Осовський та ін.) та українських науковців (А. Алексюк, В. Андрущенко, В. Бондар, І. Зязюн, О. Мороз, Н. Ничкало, О. Сухомлинська та ін.).

У контексті нашого дослідження вагоме місце посідає вивчення педевтологічних поглядів дослідників (П. Кволик, Х. Квятковська [3], А. Купісевич [5], Т. Левовицький [10], Я. Мацієвський, В. Оконь та ін.) щодо природи професійної педагогічної діяльності, індивідуального розвитку вчителя. Їхні висновки знайшли відображення у змісті підготовки педагогічних фахівців Польщі.

Мета статті – розкрити орієнтації удосконалення змісту професійної підготовки вчителів у Польщі.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання проблем вищої педагогічної школи стало справою значної ваги для культурної, цивілізованої і моральної реконструкції польського суспільства у 90-х рр. ХХ ст. Помітний вплив на вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів мали реформування у системі вищої освіти та розширення автономії освітніх закладів. Кардинальні зміни торкнулися насамперед деідеологізації, деполітизації навчального процесу; індивідуалізації та поліпшення якості організації та змісту професійної підготовки у вищих педагогічних школах; покращення методичної підготовки

студентів та удосконалення системи педагогічної практики в середній школі; розширення міжнародних зв'язків з європейськими університетами [9]. Було створено нову модель неперервної підготовки вчителів, що спрямовувалася на зміни характеру і сфери професійних обов'язків, вироблення в студентській молоді вмінь уникати стереотипів у соціальних і освітніх явищах.

Загальна трансформація системи підготовки вчителів у Польщі була пов'язана не лише зі змінами у вищій освіті, а й удосконаленням роботи середньої школи. Значна увага приділялася формуванню професіоналізму та компетентності вчителя, підвищенню кваліфікації, його спроможності виконувати навчально-виховні функції та завдання, пов'язані із безпекою учнів під час заходів, організованих школою. Характер і обсяг цих функцій постійно змінюються. Тому в польській педагогічній думці презентуються різні орієнтації, концепції і тенденції у підготовці вчителів.

Окрім узгодження освітніх рівнів з європейськими стандартами, впровадження системи обліку трудомісткості навчальної роботи студентів у кредитах, участі в міжнародних проєктах, реформування педагогічної школи спрямовувалося на забезпечення якості освіти через покращення та збалансування змістових компонентів підготовки вчителів, формулювання концепцій та наукове обґрунтування інтеграції, професіоналізації підготовки вчителів.

Удосконалення професійної підготовки мало на меті зміцнити авторитет та суспільне значення вчителя в польському суспільстві. Було впроваджено зміни та доповнення до “Карти вчителя” (закону, що регулює права та обов'язки педагога), які сьогодні чітко окреслюють сходинки професійного розвитку за п'ятьма кваліфікаціями: вчителя-стажера, контрактного вчителя, штатного вчителя, дипломованого вчителя, професора освіти. Окрім цього, у ст. 9 виокремлено вимоги до особи, котра може бути вчителем. Серед них важливе місце відводиться дотриманню моральних принципів у педагогічній діяльності [2].

Важливою передумовою становлення професіоналізму у педагогічних закладах Польщі стало усвідомлення студентами духовних, естетичних цінностей, які складають головну мету існування сучасної людини, для якої наука і технологія має бути лише засобами. Абсолютні, дещо забуті, вартості почали відроджуватись і оновлюватись. До них відносять гідність людини, любов до ближніх, гармонію з природою,

посилення людяності, справедливості в економічному, громадському житті, визнання і повага загальнолюдських цінностей, увага до людей та їх вибору. Йдеться про гуманізацію педагогічної освіти.

У базових навчальних планах Польщі було введено предмети (філософія, соціологія, політологія тощо), які розширювали зміст підготовки вчителя, впроваджувалася система заходів, націлених на пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів і технології навчання, орієнтованих на вдосконалення і самореалізацію особистості студента, розкриття його творчого потенціалу, формування критичного мислення. Посилилася увага до формування екологічної свідомості спеціалістів, що пов'язано з нанесенням людиною значної шкоди природі та необхідністю підвищувати рівень екологічної культури студентської молоді, що є одним із показників їх духовності та моральності. Тобто кожному вчителю потрібно мати свій особливий внутрішній світ, який окреслить траєкторію його особистої гуманної педагогіки та визначить його професійну компетентність.

Професійна компетентність є комплексною характеристикою головної здатності педагога бути суб'єктом власної діяльності, здатності й готовності до її проектування. Її показниками є сукупність необхідних знань, умінь та навичок; уміння правильно їх застосувати під час виконання своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості.

Підкреслюючи значущість професійної компетентності вчителів, К. Дурай-Новакова охарактеризувала такі вимоги до них: знання предмета, методологічні й методичні; уміння планувати, проектувати та організовувати навчально-виховний процес; наявність комунікативних умінь (спілкування, слухання, розв'язання конфліктів, толерантність, емпатія, адекватна поведінка); система контролю власних дій [1]. Згодом дослідниця розкриває нові обрії філософії і методології педагогіки, моделювання в педевтології, соціалізації і професіоналізації педагогів у ситуаціях ризику, педевтологічної професіографії.

П. Кволик описав професіоналізм вчителя, звертаючи увагу на такі компетенції: предметні, дидактично-методичні, психологічні, морально-духовні, комунікативні, реалізаційні, інтерактивні, асертивні (дотримання прав дітей та молоді),

постуляційні, фасилітаторські (концентрація уваги на особистості учня), креативні, пізнавальні, організаторські, інформаційно-медіальні, праксеологічні (планування), діагностичні, компетенції контролю та оцінки, самоосвіти [4, 25].

Науковці зазначають, що формування та розвиток окреслених компетенцій (загальнопедагогічних, особистісних і психологічних) повинні відбуватися у тісному взаємозв'язку теорії з практикою, стійкої мотивації студентів до безперервної освіти, усвідомлення ними потреби у самоосвіті, активного пошуку можливостей для підвищення рівня особистого професійного досвіду. Майбутні фахівці під час навчання мають набути знань та вмінь, оволодіння якими дасть змогу розв'язувати педагогічні завдання (проблеми), що виникають в реальних ситуаціях професійної діяльності.

Орієнтація змісту й організації навчання у вишах на компетентнісний підхід дає змогу підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці.

Як зазначає Е. Вільчковський, у випускника педагогічного університету має бути сформований комплекс таких компетенцій: *праксеологічні*, що реалізуються через об'єктивне діагностування дітей, ефективне планування та організацію педагогічної діяльності, самоконтроль результативності власної праці; *комунікативні*, що передбачають технологію спілкування педагога з учнями, їхніми батьками та колегами, застосування певного стилю виховання (переважно демократичного); *компетенції співпраці*, що виражаються в успішній взаємодії та позитивній мотивації учнів до активної навчальної діяльності, умінні розв'язувати конфлікти, усвідомленні особистої відповідальності; *креативні*, що проявляються у творчому ставленні до праці, застосуванні ефективних методів і прийомів навчання та виховання; *інформаційні*, що реалізуються в застосуванні сучасних медіа-та комп'ютерних засобів навчання; *моральні*, що передбачають наявність загальнолюдської культури і вихованості педагога (доброзичливість, тактовність, об'єктивність, справедливість, авторитетність), відповідального ставлення до виконання соціально значущої педагогічної діяльності [8].

Особливу увагу польські дослідники надають удосконаленню професійної діяльності та необхідності неперервної педагогічної освіти. Зокрема, у збірці "Вчитель-андролог на початку XXI століття" [6] подано матеріали про шляхи,

способи і форми розвитку професіоналізму та креативності особистості вчителя після отримання вищої освіти, наголошується на інтегральній єдності творчості та саморозвитку, потребі професійного зростання й після здобуття вищої освіти.

Й. Шемпрук вказує, що професійні компетенції вчителя, що починають формуватися у вищих педагогічних навчальних закладах, набуваються у трьох площинах: *науковій* (зміст дисциплін); *педагогічно-методичній* (форми, методи і засоби праці); *методологічній* (новаторська і дослідницька функція вчителя), які повинні складати комплементарну цілісність [11, 247 – 248]. Суттєве значення надається вивченню психолого-педагогічних дисциплін та проходженню педагогічної практики, з метою набуття педагогічної компетентності, засвоєння відповідних знань і педагогічних умінь, необхідних для дидактичної і виховної праці з дітьми.

Дослідження проблем педагогічної майстерності, професійної діяльності та творчості вчителя, його компетентності, мобільності значно збільшилася у польській педагогічній науці на початку ХХІ століття, з появою можливості вступу до європейської освітньої спільноти. Педагогічні пошуки зосередилися на ціннісних орієнтаціях професійно-педагогічної діяльності, суб'єкт-суб'єктних стосунках між учасниками педагогічного процесу, суспільно-економічному статусі вчителя, якості життя педагогів (сільських, міських) та ін. [5].

Х. Квятковська обгрунтувала проблеми педевтології, проаналізувала еволюцію поняття “вчитель”, висвітлюючи його професійні функції та особливості професійного розвитку. На її думку, професійні практичні вміння педагога мають ґрунтуватися на міцних наукових знаннях, глибокій теоретичній підготовці та інтелектуальній компетенції. Дослідниця особливу увагу приділила характеристиці педагогічного професіоналізму, наголошуючи на неповторності особистості вчителя, його внутрішній силі, важливості індивідуального удосконалення, взаємозв'язку суспільної та особистої діяльності. Х. Квятковська виокремила три основні орієнтації змісту підготовки вчителів – технологічну, гуманістичну і функціональну [3].

Т. Левовицький розробив модель підготовки польського вчителя (кандидатів на вчительську професію). Основні зміни, які він пропонує, мають відбуватися у трьох площинах: фундаментальні зміни (між країною, суспільством, освітою та особистістю); зміни у відносинах між учасниками освітнього процесу (учнями,

вчителями, батьками, учнівськими та вчительськими колективами); зміни у формуванні сучасної моделі освіти та нових умов її функціонування [10].

Польський науковець підкреслює необхідність розвитку і врахування у вищій педагогічній освіті педевтологічних знань. Саме ця наука, на його погляд, може найбільшою мірою розкрити сенс, зміст і результативність праці вчителя. Т. Левовицький виокремлює та аналізує *загальноосвітню* (особистий різнобічний розвиток вчителя та набуття максимально широкої кількості знань), *загальнопрофесійну* (спеціальна підготовка з певної дисципліни: математики, фізики та ін.) і *професійно спеціалізовану* (формування методичних навичок, необхідних для щоденної професійної праці) та *прогресивну* (підготовка до розв'язання різноманітних проблемних ситуацій у швидкозмінних умовах життя) концепції підготовки фахівців. У пошуках ідеальних розв'язків працює над концепцією, яка б інтегрувала усі названі елементи.

Висновки. Отож, співіснування різних концепцій ілюструє складність і неоднозначність розуміння мети та змісту професійної підготовки майбутнього вчителя. У Польщі не має документа, який би чітко визначав професійні компетенції та обов'язки вчителів. Лише погляди педевтологів дають змогу нам охарактеризувати деякі концепції підготовки вчителів.

Сучасні польські дослідники спрямовують свої зусилля на обґрунтування компетентісного підходу до професійної підготовки вчителів. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він реалізує у своїй роботі професійні знання, уміння та навички, завжди саморозвивається, вважає свою професію великою цінністю. У випускника педагогічно вишу має бути сформований комплекс основних компетенцій: праксеологічних, комунікативних, креативних, моральних, інформаційних, що сприятимуть самореалізації вчителя.

Майбутній учитель в умовах модернізації польської системи педагогічної освіти розглядається як суб'єкт педагогічної дії, як носій ініціативи, здатний до самопізнання і саморозвитку.

1. Duraj-Nowakowa K. *Nauczyciele accademiccy w procesie kształcenia pedagogów [Text]* / K. DurajNowakowa. – Kraków, 1996.

2. *Karta Nauczyciela*. – Режим доступу: <http://karta-nauczyciela.org/>

3. Kwiatkowska H. *Pedeutologia* / H. Kwiatkowska. – Warszawa, 2008. – 260 s.

4. Kwolik P. *Kompetencje zawodowe nauczycieli*

ПАТРИОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ АНАЛІЗУ ПРОГРАМ ТА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

nauczania początkowego w zreformowanej szkole podstawowej (szkic teoretyczny) / P. Kwolik // Kompetencje nauczycieli w reformowanej szkole / pod red. Michalewskiej. – Katowice, 2003. – S. 25.

5. *Myśl pedologiczna i działanie nauczyciela / red. A. Kotusiewicz. – Białystok, 2000. – T. II. – S. 337 – 347.*

6. *Nauczyciel androgog na początku XXI wieku / red. W. Horynia, J. Maciewskiego. – Wrocław, 2004.*

7. *Бінницька К. Соціально-економічні трансформації в Республіці Польща у ХХ столітті – чинник розвитку системи вищої педагогічної освіти в країні / К. Бінницька // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – Вип. 42. – С. 176 – 185.*

8. *Вільчковський Е. Підготовка педагогів для дошкільних закладів у польських ВНЗ в контексті*

Болонського процесу / Вільчковський Е. С., Вільчковська А. Е., Пасічник В. Р. // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – Бердянськ: БДПУ, 2010. – Вип. 1 – С. 287 – 293.

9. *Вознюк О. Професійний розвиток педагога у Польщі та провідних країнах світу / О. В. Вознюк // Українська полоністика. – 2012. – Вип. 9. – С. 138 – 146.*

10. *Левовицький Т. Професійна підготовка і праця вчителів / Тадеуш Левовицький; пер. з пол. А. Івашко; НАПН України, Пол.-укр. культ. т-во м. Маріуполя (Україна). – К.; Маріуполь: Рената, 2011. – 119 с.*

11. *Шемпрук Й. Тенденції розвитку педагогічної освіти вчителів у Польщі (1918 – 1999): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04, 2001. – 497 с.*

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016

УДК 37.035.6:371.67(47+57)

Сузанна Волошин, аспірант кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПАТРИОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ АНАЛІЗУ ПРОГРАМ ТА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У РАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

У статті розкрито проблеми патріотичного виховання учнів початкової школи засобами музейної педагогіки; здійснено детальний аналіз програм та підручників для початкової школи, за якими навчалися молодші школярі у радянський період.

Ключові слова: патріотичне виховання, музейна педагогіка, програми для початкової школи, підручники для початкової школи, радянський період, молодші школярі.

Табл. 2. Літ. 23.

Сузанна Волошин, аспірант кафедри педагогіки та методики начального образования Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧЕНИКОВ СРЕДСТВАМИ МУЗЕЙНОЙ ПЕДАГОГИКИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ АНАЛИЗА ПРОГРАММ И УЧЕБНИКОВ ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ В СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД

В статье раскрыты проблемы патриотического воспитания учащихся начальной школы средствами музейной педагогики; осуществлен детальный анализ программ и учебников для начальной школы, по которым обучались младшие школьники в советский период.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, музейная педагогика, программы для начальной школы, учебники для начальной школы, советский период, младшие школьники.

Suzanna Voloshyn, Postgraduate student of the Pedagogy and Methods of Primary Education Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS BY MEANS OF MUSEUM PEDAGOGICS THROUGH THE PRISM OF ANALYSIS OF PROGRAMS AND TEXTBOOKS FOR PRIMARY SCHOOL IN A SOVIET PERIOD

The article reveals the problems of Patriotic education of pupils at primary schools by means of Museum pedagogics; carries out a detailed analysis of curricula and textbooks for primary schools, which primary school children in the Soviet period.

Keywords: Patriotic education, Museum education, primary school, a primary school textbooks, the Soviet period, primary school children.

Постановка проблеми. Протягом всього існування початкової школи зміст освіти, який постійно характеризувався різноманітними подіями і реакційними тенденціями в педагогічній думці, постійно змінювався під дією тих чи інших подій.